

Слободянюк Карина Юріївна

Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)

Науковий керівник – к.е.н., доц. Будякова О.Ю.

ВПЛИВ ВОЄННИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ

Воєнні міграційні процеси в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну спричинили найбільшу вимушену міграцію в Європі з часів Другої світової війни (Будякова, Слободенюк, 2025, 96).

Міграційні процеси в Україні в умовах воєнного стану набули безпрецедентного масштабу, що суттєво вплинуло на соціально-економічну ситуацію в країні. Широкомасштабна збройна агресія, розпочата російською федерацією, спричинила масові переміщення населення як всередині країни, так і за її межі. За даними міжнародних організацій, понад 7,8 млн українців були змушені залишити свої домівки, а близько 8 млн стали внутрішньо переміщеними особами. Ці процеси призвели до значних змін у демографічній структурі населення, зокрема до скорочення частки молоді та жінок продуктивного віку, що має довгострокові наслідки для економіки.

Соціально-економічні чинники, які впливають на міграційні процеси, включають руйнування інфраструктури, втрату робочих місць, зниження рівня доходів та загальну нестабільність. Водночас, міграція створює нові виклики для державної політики, зокрема у сфері адаптації та інтеграції переміщених осіб, забезпечення їх працевлаштування та доступу до соціальних послуг. У період воєнного стану особливу увагу слід приділяти формуванню ефективних механізмів підтримки внутрішньо переміщених осіб, а також розробці стратегій для повернення українців, які тимчасово виїхали за кордон.

Міграційні процеси також мають значний вплив на економічну стабільність країни. Зменшення чисельності населення, особливо працездатного віку, створює дефіцит робочої сили, що ускладнює відновлення економіки. Водночас, зростання кількості внутрішньо переміщених осіб збільшує навантаження на місцеві бюджети та соціальну інфраструктуру. У таких умовах важливо враховувати соціально-економічні чинники для розробки комплексної політики, спрямованої

на мінімізацію негативних наслідків міграції та забезпечення сталого розвитку країни.

З початку повномасштабного вторгнення понад 14 млн українців – третина населення країни – залишили свої домівки. Понад 6,5 млн із них розкидані по світу як біженці, а близько 3,7 млн залишаються переміщеними особами в Україні за даними Міжнародної організації з міграції ООН (Forbes.ua., 2025).

Попри безпекові ризики станом на 22 лютого 2024 року понад 4,5 млн співвітчизників вже повернулися додому. Водночас, згідно з дослідженням Gradus Research, у разі загострення ситуації, 18% українців готові виїхати за кордон на період війни (Gradus, 2025).

Найчастіше українці планують виїхати через відсутність можливостей для розвитку – 30,5%. Також серед причин – загроза життю через бойові дії, недостатня державна соціальна підтримка, бажання бути з рідними (рис. 1).

Рис. 1. Причини виїзду українців за кордон у 2024 році

Джерело: складено автором за даними (Фонд, 2025)

Близько 443 тисячі українців не повернулися з-за кордону у 2024 році (Опендатабот, 2025).

Згідно зі статистикою, це 2% від усіх, хто виїжджав з країни торік. А кількість випадків, коли українці не поверталися, зросла в 3,3 рази. У порівннні, у 2023 році різниця між ними була 134 тис. людей (рис. 2).

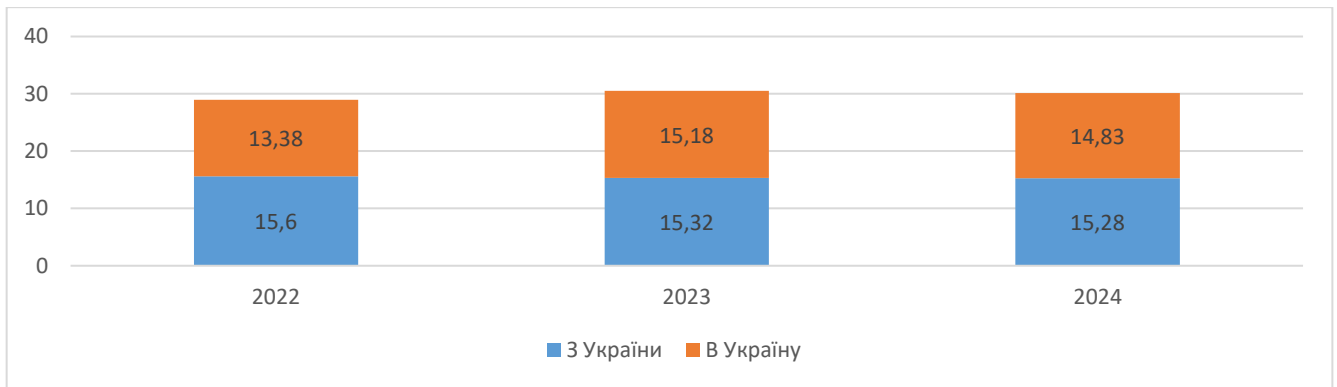

Рис. 2. Кількість перетинів кордону України за 2022-2024 роки, млн. осіб

Джерело: складено автором за даними (Опендатабот, 2025)

Найбільше людей у 2024-му виїхали в червні – 194 тис.. Водночас зафіксували лише три місяці в році, коли кількість тих, хто повернувся, переважала. Ці показники враховують лише дані з офіційних пунктів пропуску. Загалом близько 3 млн українців не повернулися за час повномасштабної війни. Це майже стільки ж, як за 11 років до цього, з 2011 р. по 2021 р. Станом на кінець серпня 2024 р. 4,2 млн українців мали статус тимчасового захисту в країнах ЄС.

Дослідниками виокремлено 10 чинників, які послаблюють позиції України в намірах людей виїхати з країни. У трійці причин міграції – власна безпека і безпека близьких (61% респондентів), загроза можливої атаки на їхній регіон перебування (47%) та прямі військові атаки (37%).

Отже, враховуюче вищенаведене, можна зробити наступні висновки. Масштабні міграційні процеси, спричинені воєнним станом в Україні, є результатом впливу комплексних соціально-економічних чинників, які відіграють ключову роль у формуванні динаміки переміщення населення. Воєнне вторгнення російської федерації створило серйозні загрози для безпеки українців, включаючи військові атаки, руйнування житлового фонду та економічну нестабільність, що стали основними чинниками, які змусили значну частину населення ухвалити рішення про міграцію. Водночас існують причини, які стримують громадян від виїзду, серед яких домінують соціальні зобов'язання, економічні чинники, відсутність досвіду проживання за кордоном та мовні бар'єри.

Аналіз соціально-економічних умов демонструє, що внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою проблем, включаючи доступ до житла,

медичних послуг та працевлаштування, що посилює їхню вразливість. Ці чинники вимагають комплексного реагування з боку державної політики, спрямованої на підтримку переселенців та їх інтеграцію у соціально-економічне життя країни. Важливим аспектом залишається розробка програм, які сприяють соціальній адаптації та професійній реінтеграції, включаючи доступ до ринку праці, освіти та психологічної підтримки.

Водночас фінансова ситуація багатьох українців поступово стабілізується, що може вплинути на майбутню динаміку міграційних потоків. Зниження рівня вимушеної міграції можливо лише за умови забезпечення стабільності економічного сектора, створення умов для самореалізації громадян у межах країни, а також сприяння поверненню осіб, які тимчасово виїхали за кордон. Інтеграція міжнародної підтримки та партнерства з іншими державами є важливим елементом залучення додаткових ресурсів для реалізації цих цілей. Міграційна криза, викликана повномасштабними військовими діями, має значні наслідки для демографічної структури населення, людського капіталу та економічного потенціалу України. Збереження людського капіталу, підтримка економічного відновлення та зміцнення соціальної згуртованості українського суспільства повинні стати пріоритетами державної політики. Наукові дослідження, спрямовані на глибокий аналіз соціально-економічних чинників впливу на міграційні процеси, є важливою передумовою для розробки ефективних механізмів управління та стратегій відновлення країни у повоєнний період.

Таким чином, соціально-економічні чинники впливу на міграційні процеси в умовах воєнного стану мають багатовимірний характер, що потребує комплексного дослідження та інтеграції у систему державного управління. Подальші дослідження даної проблематики забезпечує важливий внесок у формування відповідної політики, спрямованої на мінімізацію негативних наслідків міграції та створення умов для сталого розвитку України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Будякова, О., & Слободенюк, К. (2025). Соціально-економічні чинники впливу на міграційні процеси в Україні в умовах воєнного стану. Вчені записки Університету «КРОК», (1(77)), 96–106. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77->

2. Фонд Демократичної ініціативи. URL: https://dif.org.ua/article/ukraina-edina-natsionalna-nalezhnist-identichnist-mova-ta-derzhavni-atributi-vseukrainske-opituvannya?fbclid=IwY2xjawH9kP1leHRuA2FlbQIxMAABHWWB9yudvLLGUmOdREgEuFKtytI64VmRin2f_o-3STLJbSj7tIcDynjJdNA_aem_Hq3rk46kSQTtldpHfyDzJw
3. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні: аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валецький та ін.]; за ред. В. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 33 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
4. Опендатабот. Майже пів мільйона українців не повернулися з-за кордону у 2024 році. URL: <https://www.village.com.ua/village/life/edu-news/358849-mayzhe-piv-milyona-ukrayintsiv-ne-povernulisya-z-za-kordonu-v-2024-rotsi>
5. Міграція під час війни. Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/migratsiya-pid-chas-viyni-blizko-20-ukrainsiv-mozhut-viikhati-za-kordon-u-razi-zagostrennya-situatsii-shcho-krim-bezpeki-sponukae-do-tsogo-naselennya-visnovki-z-doslidzhennya-gradus-research-pro-migr-20032024-20013>
6. Міграційні настрої українців в Україні та за кордоном. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/migration-intentions-ukrainians-ukraine-and-abroad/>